

“TYÖPAJA HEITETHIIN YHTHEISELÄ TANSILA.” KEELEKONTAKTID JA MEÄNKEEL

Helena Sulkala

Oulu Ülikool

Kokkuvõte. Artiklis kirjeldatakse Põhja-Rootsis kõneldava meänkeele tekkimislugu ja selle keele praegust keelekontaktidest mõjutatud kirjalikku kuju. Vanal soome murdel põhinev meänkeel on laenanud rootsi keelest nii fonoloogilisi, morfoloogilisi, süntaktilisi kui ka leksikaalseid jooni. Saami keelte mõju ja praeguse soome kirjakeele mõju on vähesem ja raskemini märgatav. Näidetest on võimalik näha, kuidas soome ja rootsi keele jooned meänkeeles ühinevad ja kuidas meänkeele kirjakeel liigub soome kirjakeelest kaugemale mitte ainult laensõnade tõttu, vaid ka morfosüntaktiliselt.

Märksõnad: meänkeel, rootsi keel, keelekontaktid, koodivaetus, laenamine, morfosüntaktiline interferents

1. Sissejuhatus

Meänkeelt räägitakse Põhja-Rootsis ja aastal 2000 on ta saanud Rootsis ametliku vähemuskeele staatuse. Meänkeele juured on ajalooliselt vaadates soome keeles. Praegu loetakse meänkeelt pikaajalise eriarengu, nüüdse oma kirjakeele ja ametliku staatuse tõttu omaette keeleks. (Sulkala 2008a: 154)

Vaatlen selles artiklis praeguse meänkeele seisundist lähtudes, missuguseid mõjutusi meänkeele struktuuri on jätnud temaga pidevas kontaktis olnud rootsi ja soome keel (Sulkala 2002: 207–220). Eriti pööran tähelepanu meänkeele sellele allkeelele, mida peetakse praeguseks kirjakeeleks. Materjaliks on olnud teaduslikud ja ajalehetekstid, mis on osalt ilmunud enne vähemuskeele staatuse saamist (1998–1999) ja osalt aastal 2009, kui meänkeelt oli arendatud ametliku kirjakeelena juba kümme aastat.

Kuna meänkeele keelekomisjon on asutatud (2009) ja on sest-peale tegutsenud, ehkki vahelduva üksmeelsusega, võib materjali analüüsi pidada juba mingil määral standardiseeritud kirjakeele kirjelduseks.

2. Põhja-Rootsi keelekontaktide ajaloost

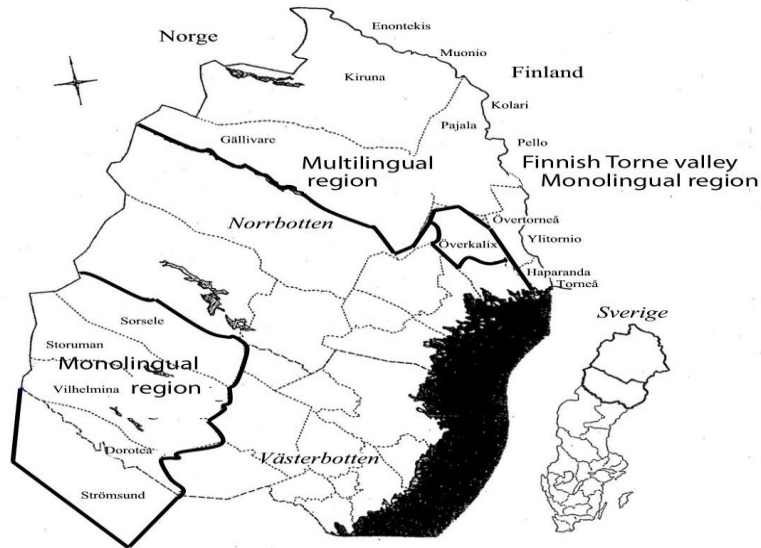
Tornio jõe org kuulus keskajast alates Rootsi riigile. Soome maakonna ja Turu piiskopkonna ala algas Lõuna-Soomest ja ulatus kuni Tornioist lõuna pool asuva Kaakama jõeni (Lundholm 1991: 297). Tõllal kuulusid praeguse Soome ja Rootsi põhjaosad saamidele ja põhjasoomlastele, kes ei allunud mitte Turu piiskopile, vaid otse Rootsile ja Uppsala piiskopile, nii et ametliku asjaajamise keeleks kujunes seal rootsi keel.

Soome keelt oli keskajast alates kasutatud Fennoskandia põhjapoolseimal, polaarjoonetagusel alal (= Pohjoiskalotti) kaubavahetuse keelena. Ka paljud tasapisi põhja poole saabunud skandinaavlased suhtlesid kaupu vahetades soome keeles. Soome keel oli ka põhjaalade talupoegade ühine keel. Hiljem sai soome keelest ühise äratusliikumise tõttu ka *lingua sacra*. (Aikio 1990: 16–17) Peab siiski meeles pidama, et tolleaegne soome keel oli Rootsi riigis vaid suuline suhtlemiskeel, millel polnud ametliku halduskeele ega hiljem ka koolituskeele staatust. Saami keel omakorda on olnud teine vähemuskeel, millega meänkeelsed on naabritena argielus kokku puutunud.

Aastal 1809, pärast Hamina rahu, jäi Tornio jõest ida poole jääv ala Venemaa koosseisu ja riigipiir lahutas Tornio jõe oru soomlaste murdeala kaheks: lääne poole jäi umbes 8000 ja ida poole umbes 11 000 elanikku (vt ka kaarti järgmisel leheküljel.) Veel kaua pärast riigipiiri tekkimist säilisid siiski piiriülesed sidemed. Rootsis, Tornio jõest lääne pool, anti soomekeelset kooliõpetust veel kuni 1870. aastani. Selleks ajaks olid jõudnud Põhjamaadeni natsionalism ja sotsiaaldarvinism, mis tõid kaasa vähemusrhivate ja nende keele assimilatsioonipüüded. (Kurs ja Sulkala 2003: 88–90) Samaaegne üldine modernisatsioon aitas assimilatsioonipoliitikale kaasa (Lindgren 2001: 14–16). Kooli-

de rootsistamine jõudis lõpule umbes 1920. Soome keel ja saami keeled olid keelatud, nende kasutamise eest koolis isegi karistati.

Mono- and multilingual regions

Kaart. Rootsi põhjapoolne ala.
(Kaardi autor Birger Winsa)

Pärast Teist maailmasõda oli suur osa Rootsi-poolsetest Tornio jõe oru elanikest oma emakeele juba kaotanud. 2000. aastal Rootsis saavutatud vähemuskeele staatus annab praegu võimalusi meänkeelt arendada ja seekord isegi kirjakeele tasemele. Kolmekümne aasta jooksul on ilmunud umbes 70 meänkeelset raamatut, nende hulgas ka kaks grammatikat ja mitu erialasõnaraamatut, on olemas oma ajaleht Met-avisi, on edastatud raadio- ja TV-saateid, esitatud näitemänge jne. (Wande 2000: 46–48, Winsa 2000: 61–68 ja <http://home.swipnet.se>; <http://www.sweblul.se>)

3. Keelekontaktide jälgi meänkeeles

Ajaloolis-sotsiaalsed situatsioonid tekitavad mitmesuguseid keelekontakte, mis omakorda alustavad protsesse, millele järgneb muutusi keelega liituvates hoiakutes, keelesüsteemis ja keelekasutuses, näiteks laenamist (ingl *borrowing*) ja koodivahetust (ingl *code switching*). Koodivahetus ja laenamine on oma iseloomu poolest niisugused protsessid, mida kõige paremini võib kirjeldada kui teatud keelelist kontiinumit (Lauttamus 1992: 4 ja 1999: 89). Laenamise ja koodivahetuse nähtuste kaudu võib uurida nii fonoloogilisi, morfoloogilisi kui ka süntaktilisi keele muutusi, mis on tekkinud teiste keelte mõjutusel.

Praegune meänkeele kõneleja ei ole klassikalises koodivahe-tussituatsioonis, kus sujuvalt kakskeelne inimene vahetab vabalt keelt teiste kakskeelsetega rääkides (vrd nt Hirvonen ja Lauttamus 2000: 70–71). Meänkeelsed ei saa vabalt keelt vahetada, vaid peamiselt täidavad nad ühe keele (meänkeele) leksi-kaalseid ja struktuuralseid lünki teise keele abil, kasutades näiteks laenamist (vrd Auer 1999: 328). Laenamist ja koodivahetust kasutatakse eelkõige kommunikatsioonistrateegiana sellises ajaloolises olukorras, kus meänkeel on rootsistumise tõttu olnud kadumisohus juba aastakümneid ja jäänud selle tõttu oma arengus maha näiteks modernse ühiskonna mõistete omakeelsel moodustamisel. (Winsa 1991: 211) Selgelt on näha, et tekstitüüpide vahel on erinevusi: nt tänapäeva ühiskonda ja teadust puudutavates tekstides kasutatakse rohkem laenamist (1–2) kui mineviku elu kirjeldades (3). Selles artiklis ei võrdle ma siiski tekstitüüpe ega erinevatest allikatest pärit tekste, vaid esitan näitena kolm katkendit oma materjalist.

(1) *Yksityisen resyrshiin vaikuttaa sosiaaliset stryktyyrit, niin sanottu sosiaalinen kapitaali, jonka defineerathan sen funksjuunista, ja sillä tärmilä on paljon erilaisia bekreppiä, jotka vaikuttavat yksityisen maholisuukshiin saavuttaa omia pyrkimyksiä* (Winsa 2001: 34).

(2) *Meän tialookimalli on ottanut termiä yksityis elinkeino-elämästä ette innostaa toiminthaan ette minuriteettikielet säilyisit tulevaisuuessa.* (Met-avisi 2009)

(3) *Moolia kohin mehään kaikin kuljema, niin pruukasi Alfred Kauppi Kangosessa sanoa, ja ette se sillä komenthaarila meinasi ihmisen elämänvaelusta, sen käsitti jokhainen, kläpitki. Siittä oon tullu niinku jonkulainen sanaparsi kylässä jota tänäki päivänä silloin tällöin saattaa kuulla.* (Met-avisi 2001, 2)

Rootsi keele mõju sellele vanale soome keele variandile, mida praegu nimetatakse meänkeeleks, on olnud väga tugev üle kaheksa aasta, sest kooli- ja üldse hariduskeeleks, ajalehtede ja hiljem raadio- ja TV-keeleks on peamiselt olnud rootsi keel. Mõjutusi on näha laensõnadena, häälikumuutustena, lausestruktuuris jne. Osa rootsi keelest otse (otselaenuid) või rootsi keele vahendusel tulnud (kaudlaenuid) laensõnadest on muidugi soome ja meänkeeles ühised, näiteks sõnad *privaatti*, *siviili*, *statistiikka*, *intressi* 'huvi'. Osa nendest on olnud kasutusel ka vanas soome kirjakeeles ja eriti läänemurdeis, näiteks *tiima* 'tund', *pelmanni* 'pillimees', mida praeguses soome ühiskeeles ei kasutata.

Tugevast keelekontaktist ja kõrvutikasutamisest hoolimata tuleb meeles pidada, et soome ja rootsi keele tüpoloogiline distantts mõjutab laenamise ja koodivahetuse tekkimise üldisi võimalusi ja iseloomu meänkeeles ning ka morfosüntaktiliste muutuste omadusi.

Saami keeli on Rootsi põhjapoolsemas osas kaks ja nende murdeid viis (Sammallahti 1998: 9, 19–22). Saami keeled naaberkeelena ja osalt ka konkreetselt naabrite keelena on mõjutanud meänkeelt erinevatel aladel ja aegadel erineval määral. (Winsa 1991: 209). Saami keelte mõjusid leidsin oma materjali hulgast siiski vähe. Tekstide teemad võib-olla ei puudutanud neid elualasid (nt põhjapõdrakasvatust), kus saami laensõnad võiksid esineda.

3.1. Koodivahetus

Koodivahetus on nüüdses maailmas peaaegu globaalne nähtus. Koodivahetust puudutav terminoloogia ja terminite määratlemine on erialakirjanduses kirjumast kirjum (nt Auer 1998 ja Johanson 1993). Lauttamuse (1999: 94) järgi kuuluvad koodivahe-

tuse alla koodimuutus (ingl *code change*) ja koodisegamine (ingl *code mixing*). Koodimuutuse all mõeldakse tavaliselt pikemaid, mitmesõnalisi lause- ja fraasifragmente, mis järgivad lähtekeele (ingl *source language*; siin: rootsi keel) leksikaalseid, fonoloogilisi ja morfosüntaktilisi reegleid. Koodisegamiseks nimetatakse nähtusi, kus lähtekeele sõna või liitsõna esineb laenuvõtja keele (ingl *recipient language*; siin: meänkeele) lauses ilma morfoloogilise ja süntaktilise mугanemiseta. (Hirvonen ja Lauttamus 2000: 50–51)

Koodimuutust on vaadeldud materjalis vähe. Kuna materjalis on kirjalik meänkeel, siis on see võib-olla n-ö „puhas“: püütakse kirjutada meänkeeles, ilma et rootsi lauseid või pikemaid fraase omakeelsesesse teksti segataks. Kõnekeeles on koodimuutus tõenäolisem ja sagedasem. Koodisegamiseks võib pidada adjektiivatribuudi inkongruentsi: *Suomi on heiko kylttyrikieli ideelli sektorin aloila* (sm *aatteellisen* ‘ideelise’) ‘Soome keel on nõrk kultuurkeel aatelistel aladel’. *H-kateguurissa on relatiivi määrissä enniiten Pajalassa* (sm *suhteellisissa* ‘relatiivsetes’) ‘Kategorias H on (neid) suhteliselt rohkem Pajalas.’ (Vrd Austraalia soomlaste keel, Kovács 2001: 177–178.)

3.2. Laenamine

Thomasoni ja Kaufmani (1991: 37, 74–76) sõnul tähendab laenamine võõra keele joonte inkorporeerimist emakeelde. Emakeel säilib, aga võtab vastu uusi jooni. Laenamine algab sõnadest ja jätkub struktuurimuutustena. Lauttamuse (1999: 94) järgi võivad laensõnad olla kas integreerunud (*integrated*) või adapteerunud (*adapted*) laenud. Esimese all mõeldakse laenamist, kus lähtekeele sõna on morfoloogiliselt ja süntaktiliselt integreerunud laenuvõtja keele süsteemi. Adapteerunud laenudes on mугanemine jõudnud kaugemale: lähtekeelest võetud laenud on laenuvõtjas keeles mугanenud ka fonoloogiliselt. (Hirvonen ja Lauttamus 2000: 52–53)

3.2.1. Integreerunud ja adapteerunud laensõnad

Vaadeldud uurimuse keelematerjalis toimub integreerunud laensõnade käänamine ja pööramine meänkeele (peamiselt samas ka soome keele) grammatika kohaselt, st leiab aset morfoloogiline ja süntaktiline integreerumine: rootsi keelest laenatud tüvele järgneb meänkeele (ja soome keele) vormisüsteem. Substantiivide lõppu lisatakse tavaliselt *-i* ja verbide lõppu *-ta*, viimane on omane soome keele kontraheerunud verbidele, mis on kõige atraktiivsem verbirühm praeguses soome keeles ja paistab olevat ka meänkeeles. Adjektiividele lisatakse *-linen* või lihtsalt *-i*. Integreerunud laensõnad säilitavad lähtekeele (rootsi) fonoloogilise struktuuri. Adapteerunud laenud on ka fonoloogiliselt mugaenenud meänkeelele. Täiesti adapteerunud laensõnu on meänkeelsetes tekstides siiski üllatavalt vähe, sest näiteks esineb tihti rootsi *f* ja rootsi helilised *b*, *d*, *g* on meänkeelde laenatud sõnades vahel helilised, vahel helitud. See fakt võib viidata rootsi keele sotsiaalsele domineerimisele. (Vrd Ameerika soomlaste keel, Lauttamus 1999: 99–100.) Teisalt on võimalik ütelda, et meänkeele fonoloogiline struktuur on tekkinud soome ja rootsi fonoloogiliste struktuuride kombinatsioonina, ja seda on näha eriti erialatekstide sõnavaras.

Paljudes meänkeelde laenatud sõnades on rootsi heliline häälik muutunud helituks, näiteks: *kranni* 'naaber' (< rts *granne*), *pruukasi* 'pruukis' (inf *pruukata* < rts *bruka*), *rekleerata* 'reguleerida' (< rts *reglera*), *tansaria* 'tantsijat' (nom *tansari* < rts *dansare*), aga vahel on ka heliline häälik säilinud: *bekreppiä* 'mõistet' (nom *bekreppi* < rts *begrepp*), *bibliuteekki* (< rts *bibliotek*), *distansi* (rts *distans*), *redaktööri* 'toimetaja' (< rts *redaktör*), *debateeraavat* (inf *debateerata* < rts *debatara*), *defineerata* ~ *definieerata* (< rts *definiera*), *etableerathiin* (inf *etableerata* < rts *etablera*).

Sõnarõhk pikendab rootsi keeles rõhulises silbis vokaali hääldamist. See tekitab meänkeelde võetud laensõnades ühe asemele kaks vokaalimärki: *raatiu*, *staattys*, *företaakari*, *jymnaasie*, *planeerinki*, *früskuula*, *mysiikkiä* 'muusikat' (nom *mysiikki*, rts *musik*), *prüisi*, *tiidskrifti*, *moolia* 'eesmärki' (nom *mooli* < rts *mål*), *sosioekonoominen*, *kruuat* 'kaevandused' (nom *kruua* <

rts *gruva*), *metuudi* (rts *metod*), *slyytsatsi* (rts *slutsats*), *absolyytti*, *intervjyy*, *stryktyyri*, *fööreställninki*, *skoodespeelari* (rts *skådespelare*), *kylttyyrroodi* (rts *kulturråd*). Meänkeele kirjutusviisi kohaselt on rootsi keele lühike vokaal muutunud pikaks vokaaliks ka teatavates verbitüüpides: *aktiveeraa* (inf *aktiveerata* < rts *aktivera*), *investeerata* (< rts *investera*), *normeerannu* (inf *normeerata* < rts *normera*), *komersialiseerata* 'kommertsialiseerida' (< rts *kommersialisera*). (Vrd nt pikkade vokaalide ja konsonantide lühenemistendentsi Ameerika soomlastel, Hirvonen 1998.)

Ka konsonantide osas on näha rootsi keele rõhu mõju, mis avaldub meänkeeles pika konsonandina, nt *staattys* 'staatus' (< rts *status*; soome keeles hääldatakse ühe *t*-ga *status*) või rootsi konsonandisüsteemi mõju, nt lühikesele konsonandile *distansi*, *kompetensi* (< rts *distans*, *kompetens*). Soome keeles kirjutatakse vastavad laensõnad kahe *s*-iga ja hääldatakse pikalt.

Häälikut *f* sisaldavad rootsi keele sõnad on tavaliselt meänkeeleski *f*-ga nii kõnes kui ka kirjas, näiteks *friiskuula* 'vabakool' (< rts *friskola*), *föreeninki* 'ühing' (< rts *förening*), *författari* 'kirjanik' (< rts *författare*), *författarskaappi* 'looming' (< rts *författarskap*), *förlaaki* 'kirjastus' (< rts *förlag*), *föörskuula* 'eelkool' (< rts *förskola*), *formanheet* 'moodustati' (inf *formata* < rts *forma*), *förklaaraa* 'selgitab' (inf *förklaarata* < rts *förklara*), *friskimpi* 'vägevam, tervem' (< rts *frisk*).

Esineb ka vokaalharmooniat, mida rootsi keel ei tunne: *räknäthään* 'loetakse' (inf *räknätä* < rts *räkna*), aga siiski ei rakendu vokaalharmoonia alati, nt *tillämpattu* 'rakendatud' (inf *tillämpata* < rts *tillämpa*), *väävattu* 'kangastelgedel kootud' (inf *väävata* < rts *väva*).

Lauttamuse mudeli kohaselt on integreerunud laenudes toimunud küll morfosüntaktiline, kuid mitte fonoloogiline integratsioon laenuvõtja keelega (Lauttamus 1999: 95). Eelnevatest näidetest võib märgata, et laentüvedega on liidetud soome keele sufikseid. Näited toovad esile ka rootsi keele fonoloogia mõju meänkeele kirjaviisile. Siiski paistab meänkeel hääliku- ja tähevastavuses järgivat rohkem soome häälduspärast kirjaviisi.

Paljudes uurimustes on pandud tähele substantiivide suuremat hulka laensõnade hulgas. Seda on seletatud nõnda, et substan-

tiivid viitavad referentidele, mida teise keele kõneleja interaktsioonis vajab (nt Halmari 1997: 53–54). Meänkeel on laenanud siiski rohkesti ka verbe, adjektiive ja adverbe, nagu eelnevatest näidetest ilmneb.

3.2.2. Tõlkelaenud

Meänkeeles esineb pärislaenude kõrval ka rootsi keelest võetud tõlkelaene, mis ei ole praeguses soome keeles kasutusel: *Teatteri on rakentanut ylös verkoston* 'Teater on välja arendanud võrgustiku' (< rts *bygga upp*; sm 'kehittää, luoda'). *Sarja antoi ulos ammattikirjalisuutta*. 'Sari andis välja erialakirjandust' (< rts *ge ut*; sm 'julkaista'). *Raportissa otamma ylös konkreettisen listan kunka neuvonpitoa saattaa pittää*. 'Aruandes käsitleme konkreetset loetelu selle kohta, kuidas nõupidamist võib pidada' (< rts *ta upp*; sm 'käsitellä, avata'). *Sen STR-T otti yli*. 'STR-T võttis selle oma hoole alla' (< rts *ta över*; sm 'ottaa tehtäväkseen'). *Harvaseutu tulee vielä harvemmaksi ja elukat ottavat yli*. 'Hõredasti asustatud ala muutub veel hõredamaks ja loomad saavad ülevõimu' (< rts *ta över*; sm 'ottaa valta'). *Otamakos sisälesirtyvitten kykyjä taltheen?* 'Kas me kasutame sisserändajate oskused ära?' (< rts *invandrare*; sm 'maahanmuuttaja').

3.2.3. Täenduslaenud

Soome ja meänkeelele ühiseid rootsi keelest laenatud sõnu kasutatakse meänkeeles vahel rootsi tähenduses, st tähenduslaenukena. Rootsi polüseemiline verb *spegla* 'peegeldada, kirjeldada, paista' on andnud meänkeele verbile *peilata* kolme soome keele kasutusest erineva, aga siiski lähedase verbi tähendused, nt *Se peilaa yksityisitten yhteiskuntakäsityksiä* 'See kajastab üksikisikute ühiskonnakäsitust' (sm 'heijastaa, kuvastaa'). *Muutos on maholista peilata kylttyyritoiminassa* 'Muutust on võimalik näha kultuuritegevuses' (sm 'näkyä, nähdä'). *Ruokasanasto oon kulttuurikartta joka peilaa meän ympäristön* 'Toidusõnavara on kultuurikaart, mis peegeldab meie keskkonda' (sm 'heijastaa,

kuvastaa'). Ka meänkeele verb *pelata* (nagu eesti keeleski *mängida*) esineb polüseemilise rootsi verbi *spela* 'mängida' viisil (soome verbide *soittaa, pelata, esittää, näyttää* tähendustes). *Muutamia lauluja pelathan meänkielellä. Pelmannit jotka on pelanheet yksin* (sm 'soittaa'). Soome keeles paistab verbide *peilata* ja *pelata* tähendus olevat kitsam ja verbid ise on vähem polüseemilised. (MOT s.v. *spegla, spela, peilata, pelata*.)

Modaalverb *saattaa* paistab mõnes kontekstis saami mõjuna, sest saami keele verbil *sáhttit* (Sammallahti 1989 s.v. *sáhttit*, Korhonen 1979 s.v. *sát'tet*) on mõlemad soome tähendused: 'võida' ja 'osata'. Soome ühiskeeles ei kasutata sõna *saattaa* tähendustes 'osata', 'tohtida', nagu järgmistes lausetes: 70% *opiskelijoista saattavat lukea ja kirjottaa meänkielelä* 'oskavad lugeda' (sm *osaavat*). *Oon aina suuri meriitti saattaa kielä* 'On alati suur ametieelis osata keeli'. *Siittä ei saata puhua* 'Sellest ei tohi rääkida'. Soome keeles aga kasutatakse verbi *saattaa* tähenduses 'voida', nagu vahest meänkeeleski: *jos mie saatan olla sijaisenna fakkiompyytille ..* 'kui ma võiksin olla ametiühingu usaldusisiku asetäitjaks'. *Sen vuoksi saattaa oottaa, ette ..* 'võib oodata, et ..'. *Mitä saattaa räknätä vaikuttaa negatiivisesti* 'võib arvata mõjutavat'. Rootsi keeles on verb *kunna* ka polüseemiline, saades tähendused 'võida', 'osata'. See ehk toetab ka verbi *saattaa* polüseemilist kasutamist.

3.3. Morfosüntaktilise interferentsi mõjutatud muutused

Kõige sügavamad ja minu arvates ka huvitavamad on rootsi keele mõjutused (morfo)süntaksi tasandil. Vaatlen järgmises osas lühidalt meänkeele eriarenguid.

3.3.1. Nominatiivsubjekti ja -predikatiivi üldistumine

Meänkeeles on märgata nominatiivsubjekti üldistumist rootsi keele mõjul. Vaatlen üldistumist ainult mõningate näidete abil, sest materjali on palju ja see vajaks veel täpsemat uurimist.

Meänkeeles kasutatakse kahte netsessiivverbi: *pitää* ja *häättyä* (soome kirjakeeles *pitää* ja *täytyä*). Nende kahe verbi kasutuses paistab olevat (põgusalt materjali vaadates) tendents, et verb *pitää* esineb rohkem asja, eset vms väljendava subjektiga ja verb *häättyä* siis, kui subjekt viitab inimesele, inimrühmale või inimteole. *Häättyä*-verbi ei esine soome kirjakeele sõnaraamatutes, aga seda on mainitud vana kirjakeele sõnaraamatus (VKS 1, s.v. *häättyä*) tähendustes 'joutua', 'ajautua'. Meänkeele sõnaraamatutes aga esinevad ainult netsessiivverbid *häättyä*, *häytyä* ja *pittää* (Kenttä ja Wande 1992 ning Winsa 1992).

Tähelepanuväärne on, et meänkeele kirjakeeles esineb netsessiivlause subjekt alati nominatiivis, tugevdades nõnda soome ja meänkeele erinevust netsessiivkonstruktsioonis, sest soome kirjakeeles on subjekt genitiivis ja netsessiivverb ainsuse kolmandas isikus (Itkonen ja Maamies 2007: 62–64). Soome murrete netsessiivkonstruktsioone ja netsessiivverbe on uurinud põhjalikult Lea Laitinen. Tema järgi paistab nominatiivsubjekt olevat võimalik teatavates tähendustes ka soome murretes (Laitinen 1992). Laitinen ei käsitle *häättyä*-verbi, aga tõdeb, et *täytyä* ja *pittää* võivad kongrueerida subjektiga alal, kus rootsi murded on mõjutanud soome murdeid (Laitinen 1992: 265–269). Soome murretes esineb ka netsessiivverb *häättyä*, aga ilmselt piiratud alal. Minule tuntud soome murretes esineb *häättyä* koos genitiivsubjektiga. Meänkeeles aga ühildub *häättyä*-verb isikus nominatiivsubjektiga.

Näiteid netsessiivverbi *pitää* kasutuse kohta: *Se pitäis näkyä meänkielen käytössä* (sm *Sen* ..) 'See peaks välja paistma meänkeele kasutamisel'. *Matarenki pitäis olla toisela paikala* (sm *Matarengin* ..) 'Matarengi peaks olema teisel kohal'. *Infrastryktyyri pittää korespondeerata paikallisen opinjuunin kansa* (sm *Infrastruktuurin* ..) 'Infrastruktuur peab vastama kohalikule arvamusele'. *Koulutustaso pitäis vaikuttaa positiivisesti* (sm *Koulutustason* ..) 'Koolitustase peaks mõjuma positiivselt'. *Tämä pitäs merkitä kiinostusta* (sm *Tämän* ..) 'See peaks tähendada huvi'.

Näiteid netsessiivverbi *häättyä* kasutuse kohta: *Vanhiimat häättyisit ittepäisesti puhua meänkieltä kläpile* 'Vanemad peaksid kangekaelselt rääkima lastele meänkeelt' (sm *Vanhempien* ..).

Kuvat hääyit näyttää erikoisia tapahtumia 'Pildid pidid näitama erilisi sündmusi' (sm *Kuvien* ..). **Hääymä** alkaa keskustelheen 'Peame hakkama vestlema' (sm *Meidän täytyy* ..). **Häymä** ajatella erhiinlaihiin ko nyt 'Peame mõtlema teisiti kui nüüd' (sm *Meidän täytyy* ..). **Saksa** hääty hyökätä Puohlaan 'Saksa pidi Poolat ründama' (sm *Saksan* ..). Näidetest näeme, et häätyä-verb ühildub regulaarselt isikus.

Kuna verb häätyä esineb soome murretes koos genitiiv-subjektiga, on verbifraasi objekt nominatiivis või partitiivis, nt **Minun häätyy oppia koulusa uusi kieli** 'Ma pean koolis uue keele ära õppima'.

Selle tõttu ongi märkimisväärne see, et kuna meänkeele netsessiivlause subjekt on soome keele vastavast lausest erinevalt nominatiivis, esineb meänkeele netsessiivlause objekt loomulikult genitiivis: **Toimisto häätyy saaja nimen** 'Büroo peab saama nime' (sm *Toimiston täytyy saada nimi*). **Koulussa hääty oppia uuen kielen ja lukemisen konstin** 'Koolis pidi õppima uue keele ja lugemisõskuse' (sm .. *uusi kieli ja lukutaito*). Kuna soome keeles on netsessiivlause subjekt genitiivis, võib meänkeele ja soome keele erinevus tekitada soomekeelsele kõneleajale probleeme siis, kui meänkeele lause on ilma subjektita ja objekt genitiivis: **Tietekki häätyy kirjakielen käsitellä niin ette lukijat käsittää sen** 'Loomulikult peab kirjakeelt käsitlema nii, et lugejad saavad sellest aru' (sm *kirjakieltä*).

Partitsiipkonstruktsiooni subjekt on meänkeeles nominatiivis, soome keeles aga genitiivis, nt **Poikkeavuuet arvelhaan olevan hyvin pienet** 'Erandid arvatakse olevat väiksed' (sm *Poikkeavuuksien* .. olevan).

Meänkeeles on näha ka **nominatiivpredikatiivi** üldistumist: **Jymnastiikkitiimat olit tykätyt ja ennustettavat höögstadialla** 'Võimlemistunnid olid populaarsed ja ootuspärased põhikoolis'. Tänapäeva soome keeles aga lisandub partitiivpredikatiividele arv ja siingi kasutaks soome keel mitmuse partitiivi: **tykättyjä ja ennustettavia**.

Ka meänkeele **tulemuslause subjekt ja predikatiiv** võivad olla mõlemad nominatiivis: **Tämä saattaa tulla meänki tulevaisuuen resäpti** (rts *Det här kan bli* ..; sm *Tästä voi tulla* ..) 'Sellest

võib saada ka meie tuleviku retsept'. Soome keeles aga kasutatakse elatiivi, et väljendada kogejat, seda, kes/mis muutub.

Ka **rootsi nn formaalse subjekti** (*det*) vaste esineb meänkeeles subjekti positsioonis: *Se on huomattava, ette ..* 'On tähelepanuväärne, et ..' (sm *On huomattava, että ..*). *Se ei ole sattuma, ette on vähän ..* 'Pole juhus, et ..' (sm *Ei ole sattumaa, että ..*).

3.3.2. Rektsioon ja käändevormid

Mõned meänkeele rektsioonid erinevad soome keelest, osalt jälle rootsi mõjul: *Tässä konfliktissa saattaa löytää synn heikhon toimintaan* (rts *i denna konflikt; sm Tästä konfliktista*) 'Selles konfliktis võib leida nõrga tegevuse põhjuse'. *Moni oon tykänny tämän tylyksi ja sopimattomaksi* (rts *hälla ngt som; sm Moni on pitänyt tätä tylynä ja sopimattomana*) 'Paljud on pidanud seda karmiks ja sobimatuks'. *Pienenä tyttärenä häpesin suomen murtheesta minkä huomathiin vississä sanoissa* (rts *.. skämdes över den finska dialekten; sm .. suomen murrettä*) 'Väikse tüdrukuna häbenesin soome murret, mida pandi tähele teatavates sõnades'.

Rootsi keele **prepositsioonisüsteem** mõjutab ka meänkeele kõneleja **kohakäände valikut**: *Kirjoittaja pitää olla syntynyt alueessa* (rts *inom området, sm alueella*) 'Kirjutaja peab olema sündinud (selles) piirkonnas'. *On kiinnostusta ekonomishiin toimintoihin eri yhteiskunnan alueisiin* (sm *alueilla*) 'Leidub huvi majandustegevuste vastu ühiskonna erinevatel aladel'. Soome keel väldib samasuunalisi käändeid ühe lause sees: kuna eelmises näitelauseis nõuab rektsioon suunakäänet (*toimintoihin* 'tegutsemisse', illatiiv), esitab adessiivis *alueilla* tegutsemise ala. Meänkeele kirjakeeles ei paista olevat veel selget reeglit sise- ja väliskohakäänete kasutuse vahel.

Teisalt on ka märgata, et rootsi keelest laenatud verb (*gälla* 'puudutada', 'kehtida') saab meänkeeles ka **soome keelega sarnase rektsiooni**: *Tämä jällaa Methiin lähätettyjä materiaalia* (rts *Det här gäller materialet ..*) 'See puudutab Metile saadetud materjale' (sm *.. koskee Metiin lähetettyjä materiaaleja*). *Kenen tarina jällaa?* 'Kelle jutt kehtib?' Ilmselt saab verbi *jälla* rektsioon tuge ka rootsi *gälla* otseobjekti kasutusest.

3.3.3. Possessiivsufiks

Soome keeles on üldine possessiivsufiks, mis kipub kaduma praeguse kõnekeele teatavates kontekstides (ISK 2004: 124, 1241). Meänkeeles on kadumistendents üldine, seda soodustab rootsi keel ning võib-olla ka soome kõnekeel. Rootsi keeles possessiivsufikseid pole, kasutatakse ainult sõna ees paiknevat possessiivpronoomenit. *Väärinkäsitykset Algot ja Alma pruuavat selvittää heän arkipäivässä* 'Arusaamatused tavatsevad Algot ja Alma ära klaarida oma argipäevas' (sm *arkipäivässään*). *Mitenkä mie ole minun kaveria vasthaan?* 'Kuidas ma olen oma sõbra vastu?' (sm (*minun*) *kaveriani*). Soome kõnekeeleski on possessiivsufiksi kadu harilik, nt *Ota mun auto*.

3.3.4. Verbikonstruktsioonid

Meänkeeles esineb eripäraseid predikaatkonstruktsioone, kus osalt võib näha rootsi mõju: *Niin pitäis mennä näyttää, ette ..* 'Nii peaks näitama, et ..' (sõna-sõnalt: peaks minema näitama, rts *det borde gå att visa*). *Tämä muutos pitäis mennä peilata kylttyrivärksamheetissä* 'See muutus peaks peegelduma kultuuritegevuses' (sõna-sõnalt: peaks minema peegeldama, rts *borde gå att spegla*). *Faktoitten perusteela mennee piian antaakata, ette ..* 'Faktide najal peaks oletama, et ..' (sõna-sõnalt: läheb ehk oletada, rts *skulle kunna att antaga*).

Soome keeles ei kasutata konjunktsiooni *että* infinitiivivormi ees. Meänkeele lausestruktuur konjunktsiooniga *ette* 'et' infinitiivikonstruktsiooni ees aga meenutab rootsi keele vastavat struktuuri. See paistab olevat loomulik ja üldistuv joon nii meänkeeles kui ka Rootsi soome keeles (Kangassalo 2008: 70–86). Meänkeeles esineb *että*, kui vastav soome keele infinitiivitarind on

a) **subjekti positsioonis**, nt *Met-Avisin tavote oon ette julkasta meänkielen kaikilla varieteetilä olevaa tekstiä* 'Metavisi eesmärgiks on anda välja tekste kõikides meänkeele variantides' (sm *Met-Avisin tavoitteena on julkaista kaikilla meänkielen varieteeteilla olevaa tekstiä*, rts *Metavisi har som målsättning att publicera innehåll på de varieteter som finns i*

Meänkieli). Oon enämpi **ette ellää** ommaa elämää 'On rohkem, et elada oma elu' (rts *Det handlar mer om att leva ett mer självförverkligat liv*). Tämän päämäärä oli **ette solmita** kontaktiverkkoa Ruotsin, Norjan ja Suomen eri minuriteettien kesken 'Selle eesmärgiks oli sõlmida kontaktivõrgustikku Rootsi, Norra ja Soome erinevate vähemuste vahel'. Oon pyrkimys **ette ottaa** matkhaan kaikki 'On pürgimus kõik kaasa haarata'. **Ette olla** yrittäjä oon **ette olla utelias** 'Olla ettevõtlik tähendab olla uudishimulik';

b) adverbiaali positsioonis, nt *Kunkas saisisin miehiä ja vaimoja taitaahan mönsterin ette alottaa* sukupuoliperinteisiä yrityksiä 'Kuidas saaksime mehed ja naised ära õppima mudeli, et nad rajaksid mees- või naissoole omaseid traditsioonilisi ettevõtteid' (rts *Hur ska vi få män och kvinnor att bryta mönstret att starta företag inom könstraditionella områden*). Ilo ko sai plokata enämpi hirsia **ette panna** laonoven kiini 'Rõõm, kui võis koguda rohkem palke küüniukse kinnipanemiseks'. Oon alotettu meänkielen kursia **ette oppia** lukheen 'On alustatud meänkeele kursusega, et õppida lugema'. A-infinitiivi kasutus adverbiaalipositsioonis eesmärki väljendavas tähenduses on ka praeguses soome keeles muutunud (ISK: 505–506).

Meänkeele **infinitiivkonstruktsioonide** eriarengute hulgas torkab silma ka A-infinitiivi üldistumine soome keele *ma*-infinitiivi või *minen*-substantiivi asemele. Soome keeles peab väljendama sama tähendust substantiveeritud vormiga või teise infiniitivormiga: *Ne on resyltaattia työstä kehittää* saamelaista identiteettiä 'See on saami identiteedi väljaarendamistöö tulemus' (sm *Ne ovat tulosta saamelaisen identiteetin kehittämistyöstä*). *Kunta investeeraa suuria resyrsiä tueta suomea virallisena kielenä* 'Vald investeerib palju raha, et toetada soome keelt ametliku keelena (sm *Kunta investoi suuria resursseja suomen tukemiseen virallisena kielenä*).

Meänkeele mitmuse kolmanda isiku verbivorm võib meenutada soome passiivivormi, mida soome kõnekeeles kasutatakse ka mitmuse esimese isiku vormina. Sama nähtus esineb ka mõnes Põhja-Soome murdes ja on üldine Põhja-Norras kõneldavates kveeni murretes: *Yhen raportin het löyethiin* yliopistolta 'Ühe raporti leidsid nad ülikoolist'. *Het saathiin* selville ette

koulutuksessa puuttu paljon 'Nad selgitasid välja, et koolituses oli palju puudusi'. *Näitten kaheksan vaimoihmisten kansa het tehthiin pitkiä haastatteluja* 'Nende kaheksa naisega tegid nad pikki intervjuusid'.

3.3.5. Küsilause kõrvallausena

Vähem kui võis arvata, leidub rootsi **om-küsilause** mõju. Minu materjali hulgas leidus siiski mõni näide: *Saapi nähä, jos kapitaali vaikuttaa työttömyyteen* (sm *vaikuttaako* ..) 'Saab näha, kas kapital mõjutab töötust'. *Hän kysy, jos mie saatan olla sijaisenna fakkiompyytille* (sm *voinko* ..) 'Ta küsis, kas ma suudan olla usaldusisiku asetäitjaks'. *Yks kollega mulle kysy, jos mie saatan* (sm *voinko* ..) 'Üks mu kolleeg küsis, kas ma võiksin'. *Kysymyksiä tuli jos tämmönen saattaa levittää tautia* (sm *voiko* ..) 'Tuli küsimusi, kas niisugune võib levitada haigust'. *Kirjoittajat ovat hakenhet jos kukhaan muu tutkija ennen on freistannu saa selville samoista asioista* (sm *onko* ..) 'Kirjutajad on otsinud, kas mõni teine uurija on varem püüdnud selgitada samu asju'. Soome keel kasutab liidet *-ko*, meänkeel aga sidesõna *jos*.

4. Meänkeele eriareng

Soome keele mõju meänkeelele põhineb eelkõige kahesaja aasta tagusel Põhja-Soome murdel, mida räägiti Põhja-Soomes ja Põhja-Rootsis. Samad murdejooned, mis on osalt veel praegugi ühised Põhja-Soome murretega, leiduvad meänkeele tänases põhistruktuuris. Praegune soome kirjakeel ja ühiskeel on meänkeele kõnelejatele juba võõram, sest nad pole sellega ametlikult kokku puutunud. Siiski on praegune meänkeele kirjutusviis soome omaga väga sarnane. Meänkeelsetel on muidugi võimalus kuulda soome keelt paljudelt Põhja-Rootsi kolinud soomlastelt. Et meänkeele keelekorralduskomisjon on hakanud tööle koos Rootsi soomlaste keelekomisjoniga, võib saada probleemiks, mil määral praegune soome ühiskeel mõjutab meänkeele edasist arengut.

Soome mõjudest viib kaugemale fakt, et meänkeeles on alanud eriareng. Üks näide morfoloogilisest eriarengust on tuletusliidete omapärane kasutamine: *organiseeraus* 'organiseerimine' (sm *organisointi*), *jeugraaffinen levike* 'levik' (sm *levikki*). *Nämät järjestykset eivät ole jättäneet näkyviä jälkiä* 'korraldamised' (sm *järjestelyt*). Omaette huvitav on ühes laensõnärühmas kasutatud tuletusliide, mis põhineb vanal soome murdel: *Stigma reduceeraintuu* 'redutseerub' (vrd sm *erkaintuu*).

Passiivi preesensi vormi on võimalik väljendada meänkeeles ilmselt imperfekti põhjal tekkinud analoogiavormiga: *Toive panthaan tulehvaan valtioonpäätökseen ette 2010 antaa enämpi varoja* 'Lootus pannakse tulevale riigiotsusele, et 2010 annab rohkem raha'. *Niitä myythään keikoila* 'Neid müüakse esinemisreisidel'. (Vrd Mantila 1992: 131.)

Süntaktilist eriarengut näitab see, et meänkeeles kasutatakse ka **objekti** käändeid soome keelest erinevalt, genitiivi või nominatiivi kasutatakse partitiivi asemel: *Sen tukkee kans se fakta, ette ..* 'Seda toetab ka see fakt, et ..' (sm *Sitä ..*). *Vaphautus alienasjuunista tuskin löytää kieltämällä eetnisyyttä* 'Vaevalt et võõrandumisest vabanetakse etnilisust hüljates' (sm *Vapautusta ..*). Vahel on nominatiiv genitiivi asemel: *Bibliuteekki sisältää kaikki kirjallisuus, joka koskee ..* 'Raamatukogu sisaldab kogu kirjanduse' (sm *kaiken kirjallisuuden*) või genitiiv nominatiivi asemel: *Aiothaan kans perustaa yhen Nordkalottens kulturcenter Matarenkhiin* 'Kavatsetakse asutada ka üks kultuurikeskus ..' (sm *yksi*).

Infinitiivi laiendav objekt on meänkeeles genitiivis, soome ühiskeeles oleks nominatiiv: *päätös, ette integreerata teatterin ja kuvataitheen yhtenäisheen toiminthaan* 'otsus integreerida teater ja kujutatav kunst ühisesse tegevusse' (sm *teatteri ja kuvataide*). *Pajalassa aiothaan perustaa vakituisen teatterin* 'Pajalas kavatsetakse asutada püsiv teater' (sm *vakituinen teatteri*).

Märkimisväärne on ka netsessiivse verbiahela objektikäände erinevus soome keelega võrreldes: *Meänkielele pitäis antaa saman arvon kuin suomele* 'Meänkeecele peaks andma sama väärtuse kui soome keelele' (sm *sama arvo*). *Polseviikit hoit, ette konfliktin häättyy sopia* 'Bolševikud korrutasid, et konflikt tuleb lahendada'. Objekti osas ei saa väita, et tegemist on rootsi

keele otsese mõjutusega, vaid variatiivsuse seletuseks võiks pigem olla üldine grammatiliste käänete eriareng praeguses meänkeeles. Võrreldes näiteks Ameerika või Austraalia soomlaste keelega, erineb meänkeel selle poolest, et meänkeel ei ole kaotanud käänete süsteemi. Nimelt on objektikäanded ja hiljem ka teised soome käanded hakanud paljude Austraalia soomlaste keelest kaduma (vrd nt Kovács 2001: 133–137, 152–154).

Meänkeele omanäolisus kasvab, kui mitu soome keelest erinevat vormi esinevad keeles koos (Sulkala 2004: 158–159). Nõnda juhtub näiteks siis, kui samas netsessiivses verbiahelas on lisaks veel üks infiniitne verbivorm koos *ette*-sidendiga, nt *Se pitäs olla maholista ette defineerata* 'See peaks olema võimalik defineerida'. *Tärkein työ pitäs olla ette kouluttaa ja ottaa yrittäviä ihmisiä talteen* 'Kõige tähtsam töö peaks olema koolitada ja koguda ettevõtlikke inimesi'. Soome keeles vastab sellele lausele kaks varianti: 'Tärkeimmän työn pitäisi olla yrittävien ihmisten kouluttaminen ja kokoaminen' või: 'Tärkeimmän työn tulee olla kouluttaa ja koota yrittäviä ihmisiä yhteen'. *Siihen häättyy tehä voimakasta työtä ette säilyttää* 'Selleks peab tege- ma kõva tööd, et säilitada'.

5. Lõpetuseks

Keskkonna mitmekeelsus mõjutab keele struktuuri ja keelelise kontrolli iseloomu.

1. Teised keeled **mõjutavad vahetult** interferentsi näol, antud situatsioonis on mõjutajaks enamuse rahva keel rootsi. Mõju ilmneb sõnavaras, fonoloogias ja ka (morfo)süntaksis. Rootsi keel on olnud ühiskonna- ja kultuurikeelena prestiižne, mis omakorda võib tekitada laenamist ja koodivahetust ilma vajadusetagi (Winsa 1991: 195). Saami keelte roll meänkeele muutumisel paistab olevat vähene. Nende mõju on eelkõige näha teatud tegevusalasid puudutavates laenudes. Saami mõjusid võib aga olla ka sügavamal keele struktuuris, nt modaalverbi saamipärasel kasutamisel.

2. **Kaudselt mõjutavad** meänkeelt need, kes räägivad seda teise või kolmanda keelena, näiteks saamikeelsed ja rootsistunud

meänkeelsed (nt jahil käies). Mõju avaldab ka soome keel, sest Põhja-Rootsis elab palju soomlasi, kes on sinna kolinud elama töö või abielu tõttu.

3. **Kaudselt mõjutab** ka see, kui palju ja mis keeles räägitakse. Suurem osa keelekasutust on enamusrahva, st rootsi keeles. Paistab, et prestiižne (rootsi) keel koos tõhusa assimilatsioonipoliitikaga mõjutab rohkem kui vähem prestiižsed sugulaskeeled, millega kontakt on siiski olnud palju pikaajalisem. Või on nõnda, et soome ja saami mõjusid on raskem märgata? Soomeugri keeltena ja ajalooliselt pikaajalises kontaktis olnutena mõjutavad soome keel ja saami keeled meänkeelt igatahes teistmoodi kui indoeuroopa keelte hulka kuuluv rootsi keel.

4. **Keele enda struktuuri** sisemine dünaamika mõjutab muutumist ja tekitab eriarendust. Muutumisele viivat dünaamikat on keele struktuuris endas, meänkeeles näiteks morfosüntaksis.

Meänkeelele lähedast arengut on märgata Norras kveenide keele puhul (Lindgren 1993, Sulkala 1999). Ka Karjalas on vepsa ja karjala keelte kontaktid vene keelega tekitanud keelevormi, kus aluseks on läänemeresoome struktuur, sõnavara aga on võetud palju vene keelest (Sarhimaa 1991, ka Lindgren jt 2005).

Helena Sulkala
Suomen kieli
PL 1000
90014 Oulun yliopisto
Helena.Sulkala@oulu.fi

Kirjandus

- Aikio, Marjut (1990) "Some issues in the study of language shift in the Northern Calotte". Ernst Håkan Jahr, Ove Lorenz, toim. *Tromsø Linguistics in the Eighties. Tromsø Studies in Linguistics* 11, 9–31. Oslo: Novus forlag.
- Auer, Peter (1998) "Introduction: Bilingual conversation revisited". Peter Auer, toim. *Code-switching in conversation. Language, interaction and identity*, 1–24. London: Routledge.

- Auer, Peter (1999) "From code-switching via language mixing to fused lects. Towards a dynamic typology of bilingual speech". *The International Journal of Bilingualism* 3/4, 309–328.
- Halmari, Helena (1997) *Government and codeswitching. Explaining American Finnish*. Studies in Bilingualism. Vol. 12. Amsterdam: John Benjamins.
- Hirvonen, Pekka (1998) "The Finnish-American language shift". Jussi Niemi, Terence Odlin, Janne Heikkinen, toim. *Language Contact, Variation, and Change*. Studies in Languages 32, 136–150. Joensuu: University Joensuu.
- Hirvonen, Pekka, Lauttamus, Timo (2000) "Code-Switching and language attrition: Evidence from American Finnish interview speech". *SKY Journal of Linguistics* 13, 47–74.
- ISK = Auli Hakulinen (päätoimittaja), Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen, Irja Alho 2004. *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Itkonen, Terho, Maamies, Sari (2007) *Uusi kieliopas*. Helsinki: Tammi.
- Johanson, Lars (1993) "Code-copying in immigrant Turkish". Guus Extra, Ludo Verhoeven, toim. *Immigrant languages in Europe*, 197–221. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- Kangassalo, Raija (2008) "Muuttuvaa suomen kielen syntaksia: Toisen polven ruotsinsuomen lauserakenteita". Ulla Börestam, Satu Gröndahl, Boglárka Strazcer, toim. *Revitalisera mera! En artikelsamling om den språkliga mångfalden i Norden tillägnad Leena Huss*, 70–86. (Uppsala Multiethnic Papers 50.) Uppsala: Centrum för multietnisk forskning, Uppsala Universitet.
- Kenttä, Matti, Erling Wande (1992) *Meän kielen sanakirja*. Luleå: Kaamos.
- Korhonen, Olavi (1979) *Bákkogir'je julevusámes dárrui, dáros julevusábmai*. Stockholm: Skolöverstyrelsen.
- Kovács, Magdolna (2001) *Code-switching and language shift in Australian Finnish in comparison with Australian Hungarian*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Kurs, Ott, Helena Sulkala (2003) "Itämerensuomalaisia ydinalueita ja takamaita: Tornionlaakso". Karl Pajusalu, Jan Rahman, toim. *Õdagumeresoomõ hummogupiir'*, 85–100. Võro: Publications of Võro Institute 15.
- Laitinen, Lea (1992) *Välttämättömyys ja persona. Suomen murteiden neessiivisten rakenteiden semantiikkaa ja kielioppia*. (SKST 569.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Lauttamus, Timo (1992) "Lainaaminen ja koodinvaihto: havaintoja amerikansuomalaisten kielistä". *Virittäjä* 96, 3–16.
- Lauttamus, Timo (1999) "Fuzzy switch and loan types in the languages of Finnish Americans". *SKY Journal of Linguistics* 12, 87–109.
- Lindgren, Anna-Riitta (1993) *Miten muodot muuttuvat. Ruijan murteiden verbintaivutus Raisin, Pyssyjoen ja Annijoen kveeniyhteisöissä*. Tromssa: Tromssan yliopiston kielten ja kirjallisuuden laitos.
- Lindgren, Anna-Riitta (2001) "Oikeus omaan kieleen". Niina Määttä, Helena Sulkala, toim. *Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivirantaan. Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusverkoston raportti III*, 13–29. Oulu: Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 20.
- Lindgren jt 2005 = Lindgren, Anna-Riitta, Annika Pasanen, Helena Sulkala (2005) "What language does the people speak? What languages does the God understand? Endangered Uralic minority languages in the Arctic regions". Lassi Heinenen, Kari Strand, Kari Taulavuori, toim. *Northern Sciences Review 2005. Northern Dimensions and Environments*, 101–144. Oulu.
- Lundholm, Kjell (1991) "Makten och överheten". Olof Hederyd, Yrjö Alamäki, Matti Kenttä, toim. *Tornedalens historia I. Från istid till 1600-talet*, 296–314. Tornedalskommunernas historiebokskommitté.
- Mantila, Harri (1992) *Ei tääläkhän senthän johkaihsen sanhan hootakhan panna. Jälkitavujen vokaalienvälisen h:n variaatio peräpohjalaisissa murteissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura..
- Met-aviisi (2001) Met-aviisi nr. 2. Tidskrift utgiven av Svenska Tornedalingarnas Riksförbund – Tornionlaaksolaiset, STR-T. Övertorneå: STR-T.
- Met-avisi (2009) Met-avisi nr. 4. Tidskrift utgiven av Svenska Tornedalingarnas Riksförbund – Tornionlaaksolaiset, STR-T. Övertorneå: STR-T.
- MOT. Elektrooniline sõnaraamat. http://www.finntranslations.com/mot_dictionaries.html
- Sammallahti, Pekka (1989) *Sámi-suoma sátnegirji*. Ohcejohka: Jorgaleaddji Oy.
- Sammallahti, Pekka (1998) *The Saami languages. An Introduction*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Sarhimaa, Anneli (1991) "Investigation of Russian – Karelian language contacts: explication of a linguistic-historical framework". Muusa Ojanen, Marjatta Palander, toim. *Language Contacts East and West*, 54–78. Joensuu yliopisto: Kielitieteellisiä tutkimuksia 22.

- Sulkala, Helena (1999) „Põhjaperifeeria väikesed keeled (II osa)”. Karl Pajusalu, Tõnu Tender, toim. *Läänemeresoome perifeeriad*, 209–223. Võro: Publications of Võro Institute 6.
- Sulkala, Helena (2002) „Kolmkeelse keskkonna mõjutusi meänkeeles”. Liina Lindström, Oksana Palikova, toim. *Emakeel ja teised keeled III*, 207–220. University of Tartu: Publications of the Department of Estonian as a Foreign Language 1.
- Sulkala, Helena (2004) „Uus keel või vana murre?” Karl Pajusalu, Jan Rahman, toim. *Kiil' ja hindätiidmine*, 146–162. Võro: Publications of Võro Institute 16.
- Sulkala, Helena (2008a) “Small written Finnic languages”. *Materialy X Mezhdunarodnogo kongressa finno-ugrovedov: Lingvistika*. Pars IV. Linguistica, 149–158. Joshkar-Ola.
- Sulkala, Helena (2008b) “Written Finnic minority languages”. *Proceedings volume of ICML XI conference in Pécs*. (Forthcoming.)
- Thomason, Sarah G., Terence Kaufman (1991) *Language contact, creolization, and genetic linguistics*. Berkeley: University of California Press.
- VKS 1 = Vanhan kirjasuomen sanakirja 1. Ensimmäinen osa A–I. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 1985.
- Wande, Erling (2000) “Etnisyys ja identiteetti – Tornionlaakson kielilojen näkökulmasta”. Niina Määttä, Helena Sulkala, toim. *Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivinrantaan. Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusraportti I*, 30–52. Oulu: Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 15.
- Winsa, Birger (1991) *Östligt eller västligt? Det äldsta ordförrådet i gällivarefinskan och tornedalsfinskan*. Studia Fennica Stockholmiensia 2. Acta Universitatis Stockholmiensis.
- Winsa, Birger (1992) *Jellivaaran suomen sanakirja*. Övertorneå – Matarengi: Kaamos förlaaki.
- Winsa, Birger (2000) “‘Murtheet’ ja ‘kielet’ diskursissa – Tornionlaakson kielikulttuurinen infrastruktuuri”. Niina Määttä, Helena Sulkala, toim. *Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivinrantaan. Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusraportti I*, 53–74. Oulu: Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 15.
- Winsa, Birger (2001) “Kielikyltityrinen värksamheetti Ruottin Tornionlaaksossa – Meänkieli, suomi, ruotti ja saame kirjallisuudessa, lauluissa ja teatterissa”. Niina Määttä, Helena Sulkala, toim. *Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivinrantaan. Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusverkostonraportti III*, 34–55. Oulu: Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 20.

Helena Sulkala. Language Contact and the Language of Meänkieli.

The paper deals with the genesis of Meänkieli, a language spoken in Northern Sweden, and its current literary form. The language has been heavily influenced by language contact. Meänkieli, which is based on an old dialect of Finnish, has borrowed phonological, morphological, and syntactic features from Swedish. The influences of different Saami languages and the Finnish literary language on Meänkieli can be detected to a lesser extent and are less clearly directly observable. It is possible to see in the examples how Finnish and Swedish along with their respective features combine in Meänkieli and how the morpho-syntax of the literary language of Meänkieli is currently developing further away from the morphosyntax of Standard Finnish.

Keywords: Meänkieli, Swedish, language contacts, code switching, borrowing, morphosyntactical interference